

การบริหารโรงเรียน

พระสุพรรณเมธาภรณ์, ผศ.

รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทนำ

การบริหารเป็นกระบวนการทำงานกับคนและโดยคน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรหรือการดำเนินการตามลำดับขั้นตอน เพื่อให้เกิดผลประโยชน์สูงสุด โดยจะดำเนินการตามคำสั่งของผู้บริหารสูงสุดขององค์กร ซึ่งเป็นผู้มีหน้าที่บริหารเพื่อเกิดการคล่องตัวในองค์กร การบริหารโรงเรียนเป็นกระบวนการบริหารการศึกษาของโรงเรียนหรือโรงเรียนที่ผู้บริหารดำเนินกิจกรรมหรือใช้กระบวนการต่าง ๆ โดยความร่วมมือของผู้บริหาร และที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ขอบข่ายการบริหารงานโรงเรียนเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้บริหารโรงเรียนต้องทำความเข้าใจทั้ง ๔ กลุ่มงาน แล้วนำมาสู่กระบวนการของการบริหารโรงเรียนตามเจตนารมณ์ของกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดไว้ ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านบริหารงานทั่วไป

นิยามการบริหาร

ในทางด้านหลักวิชาการ องค์กรทุกองค์กรไม่ว่าจะเป็นองค์กรของรัฐหรือเอกชนก็ตาม ต้องมีการบริหาร (Administration) และการบริหารต้องเป็นหลักการหรือ กระบวนการกล่าวคือ การบริหารจะต้องเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมหลาย ๆ อย่าง โดยมีหลักการหรือกระบวนการบริหารตามแนวคิดของนักวิชาการ ดังนี้

กองพุทธศาสนาสถาณ กรมการศาสนา ให้ความหมายว่า “การบริหาร” หมายถึง แบบหรือวิธีการปกครอง การทำงานให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่วางไว้ โดยการให้การบริหารหรือผู้จัดการ ตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมมือกันทำ และใช้ทรัพยากรการบริหารอย่างผสมผสานมีประสิทธิภาพในการดำเนินงานนั้น^๑

เจริญผล สุวรรณโชติ ให้ความหมายว่า “การบริหาร” หมายถึง กระบวนการทางสังคมอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นกับกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งที่เกี่ยวข้องกันเพื่อทำกิจกรรมอย่างหนึ่งหรือหลาย ๆ อย่าง เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายตามที่กำหนดไว้ การกระทำนั้นจะเป็นการกระทำที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์

^๑ กองพุทธศาสนาสถาณ กรมการศาสนา, **วัดพัฒนาตัวอย่าง**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๕๔), หน้า ๑๙.

การดำเนินการเพื่อให้คงอยู่ต่อไป การกระตุ้นหรือยั่วยุให้เกิดการกระทำ การควบคุมและการกระทำที่ให้เกิดการรวมกันเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างมีระบบแบบแผนหรือไม่มีแบบแผนทั้งในด้านบุคคลและด้านวัตถุ^๒

ชาญชัย อภิสมภาร กล่าวว่า “การบริหาร” (Administration) ที่มาควบคู่กับมาเป็นเวลาช้านาน มนุษย์นอกจากจะอยู่ในสิ่งแวดล้อมและได้รับประสบการณ์จากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมแล้ว มนุษย์จะประมวลประสบการณ์เหล่านั้นนำมาถ่ายทอดให้กับรุ่นหลัง การศึกษาจึงเป็นไปอย่างธรรมชาติ แต่เมื่อความรู้ใหม่ ๆ เกิดขึ้น จำนวนประชากรเพิ่มขึ้น สิ่งแวดล้อมรอบตัวมนุษย์ก็เริ่มซับซ้อนมากขึ้น เช่นเดียวกันกับมนุษย์ จึงรวมเข้าเป็นชุมชนเล็ก ๆ และต่อมาเป็นชุมชนขนาดใหญ่ขึ้น เพื่อสนองเจตนาของตนเองทั้งกายภาพและทางสังคม^๓

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ให้ความหมายว่า “การบริหาร” หมายถึง การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น (Getting thing done through other People) โดยให้นิยามนี้ว่า การบริหารในพระพุทธศาสนาเริ่มมีขึ้นเป็นรูปธรรมสองเดือนนับจากวันที่พระพุทธเจ้าแสดงธรรมครั้งแรกแก่พระปัญจวัคคีย์ ซึ่งทำให้เกิดพระสังฆรัตนะเป็นสมาชิกใหม่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาอย่างนี้ พระพุทธเจ้าต้องบริหารคณะสงฆ์^๔

พนัส หันนคินทร์ ให้ความหมายว่า “การบริหาร” หมายถึง กระบวนการที่มีผู้บริหารใช้อำนาจตลอดถึงทรัพยากรองค์กร เช่น คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่หรือคาดการณ์ที่มีการจัดการดำเนินการของโรงเรียนหรือหน่วยงานนั้น ๆ ให้ดำเนินงานไปสู่จุดมุ่งหมายที่ต้องการ^๕

ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายว่า “บริหาร” หมายถึง การปกครอง การดำเนิน จัดการ^๖

หวน พินพันธุ์ ให้ความหมายว่า “การบริหาร” หมายถึง ศิลปะการทำให้สิ่งต่าง ๆ ได้รับการกระทำอันเป็นผลสำเร็จ หมายความว่า ผู้บริหารใช้ปฏิบัติ แต่ใช้ศิลปะให้ผู้ปฏิบัติงาน ทำงานจนประสบผลสำเร็จตรงตามจุดมุ่งหมายขององค์กร หรือตรงกับจุดมุ่งหมายที่ผู้บริหารตัดสินใจเลือกแล้ว^๗

^๒ เจริญผล สุวรรณโชติ, **ทฤษฎีการบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: ทิชซิงเอ็ด, ๒๕๕๔), หน้า ๒.

^๓ ชาญชัย อภิสมภาร, **การบริหารการศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๑), หน้า ๑.

^๔ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙), หน้า ๑.

^๕ พนัส หันนคินทร์, **หลักการบริหารโรงเรียน**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิช, ๒๕๕๔), หน้า ๔.

^๖ ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๔**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๖), หน้า ๑๑๘.

^๗ หวน พินพันธุ์, **นักบริหารมืออาชีพ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๕๗), หน้า ๑.

สมพงษ์ เกษมสิน ให้ความหมายว่า “การบริหาร” หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลปะที่นำเอา ทรัพยากรการบริหาร (Administrator) มาประกอบการบริหาร (Administration) ให้บรรลุวัตถุประสงค์ ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ^๘

สมคิด บางโพ กล่าวสรุปความสำคัญของการบริหาร^๙ ไว้ดังนี้

๑. การบริการเป็นกิจกรรมของกลุ่มบุคคลตั้งแต่ ๒ คน ขึ้นไป
๒. การมีความร่วมมือกันทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง
๓. เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน

เสนาะ ตีเยาว์ ให้ความหมายว่า “การบริหาร” หมายถึง กิจกรรมในการใช้ทรัพยากรขององค์การ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามความหมายนี้ การบริหาร ได้แก่ กิจกรรมวางแผน การจัดการ การจูงใจและการควบคุมทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรวัตถุให้บรรลุ เป้าหมายขององค์กรด้วยดี^{๑๐}

วิโรจน์ สารรัตน์ ให้ความหมายว่า “การบริหาร” หมายถึง กระบวนการดำเนินการเพื่อให้บรรลุ เป้าหมายขององค์กร โดยอาศัยหน้าที่ทางการบริหารที่สำคัญ คือ การจัดการองค์กร การวางแผน การติดตามและควบคุม^{๑๑}

Sergio Anni and Carler กล่าวว่า การบริหาร คือ ศาสตร์ที่ให้พรณนาอธิบาย วิเคราะห์ ตลอดจนพยากรณ์ถึงปรากฏการณ์ขององค์กร และพฤติกรรมของมนุษย์ที่มีความสัมพันธ์ร่วมกันในความ สำเร็จของเป้าหมายขององค์กร^{๑๒}

Banard Crofter ให้ความหมายการบริหารเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ การตัดสินใจและภาวะกิจ ที่มีอยู่ที่องค์กรการบริหาร^{๑๓}

^๘ สมพงษ์ เกษมสิน, **หลักการบริหารการศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (ธนบุรี: พัฒนาการพิมพ์, ๒๕๕๑), หน้า ๑๔.

^๙ สมคิด บางโพ, **หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: สถาบัน ราชภัฏพระนคร, ๒๕๕๔), หน้า ๒.

^{๑๐} เสนาะ ตีเยาว์, **หลักการบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๔), หน้า ๑.

^{๑๑} วิโรจน์ สารรัตน์, **การบริหารหลักทฤษฎีและประเด็นทางการศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: ทิพย์วิสุทธิ์, ๒๕๕๔), หน้า ๑.

^{๑๒} Sergio Anni and Carler, อ้างใน พระมหาสมพงษ์ สมจิตโต (แช่ล้ม), “สภาพปัญหาทางการบริหาร โรงเรียนสหศึกษาบาลี องค์พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา พุทธบริหารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๑.

^{๑๓} Baard Crofter, *A New pervading of leader tip. An Injury into Transactional leadership.* (Mahwah, NJ: Lawrence Earlean), 1993.

การบริหาร หมายถึง ศาสตร์และศิลป์ในการทำให้ผู้ปฏิบัติงานทำงานจนสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ มีการจัดระเบียบอย่างเป็นระบบ คือ มีหลักเกณฑ์และทฤษฎีที่ฟังเชื่อถือได้ ในการบริหารต้องอาศัยหลักความรู้ความสามารถ ประสบการณ์และทักษะของผู้บริหารแต่ละคน จะทำให้งานบรรลุเป้าหมาย เป็นการประยุกต์องค์ความรู้ หลักการ และหลักทฤษฎีไปปรับใช้ในการปฏิบัติงาน เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม และร่วมมือกันดำเนินการเกี่ยวกับทรัพยากรโดยใช้ศาสตร์และศิลป์ที่ถูกต้อง เหมาะสม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

ความหมายของการบริหารโรงเรียน

การบริหารโรงเรียน ผู้บริหารควรมีหลักและกระบวนการบริหารการศึกษา หลักการแนวคิดในการบริหารภาพรวมของการบริหาร ทั้งนี้เพื่อให้การจัดการบริหารโรงเรียนมีความเหมาะสมกับบริบทสิ่งแวดล้อมในการบริหารโรงเรียน

การบริหาร (Administration) ใช้ในความหมายกว้าง ๆ เช่น การบริหารราชการ อีกคำหนึ่ง คือ การจัดการ คำว่า (Management) ใช้แทนกันได้ในคำว่า การบริหารส่วนมาก หมายถึง การจัดการธุรกิจมากกว่า โดยมีผู้กำหนดความหมายท่านได้ระบุไว้ ดังนี้

Pets F. Drinks: คือ ศิลปะในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกับผู้อื่น^{๑๔}

Harker A. Simon: คือ กิจกรรมตั้งแต่ ๒ คน ขึ้นไป ร่วมมือกันดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายๆ ครั้งร่วมกัน^{๑๕}

การบริหาร หมายถึง ศิลปะในการทำสิ่งต่าง ๆ ได้รับการกระทำจนเป็นผลสำเร็จ กล่าวคือผู้บริหารมิใช่ปฏิบัติ แต่เป็นผู้ใช้ศิลปะทำให้ผู้ปฏิบัติงานจนสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ผู้บริหารตัดสินใจเลือกแล้ว

Simon: การบริหาร คือ กระบวนการทำงานร่วมกับผู้อื่นเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ^{๑๖}

Sergio Anni: การบริหาร คือ กระบวนการทำงานของคณะบุคคลตั้งแต่ ๒ ขึ้นไป ที่ร่วมกันปฏิบัติการให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน^{๑๗}

^{๑๔} Pets F. Drinks: F. Drucker, Herbert A. Simon, Sergio Anni and Bernard อ้างใน ภาวิตา ธาราศรีวิสุทธิ์ และวิบูลย์ ไตวณะบุตร, **หลักและทฤษฎีบริหารการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๖), หน้า ๖.

^{๑๕} Harker A. Simon: อ้างใน ภาวิตา ธาราศรีวิสุทธิ์ และวิบูลย์ ไตวณะบุตร, หน้า ๖.

^{๑๖} Simon: อ้างใน ภาวิตา ธาราศรีวิสุทธิ์ และวิบูลย์ ไตวณะบุตร, หน้า ๖.

^{๑๗} Ber nard: อ้างใน ภาวิตา ธาราศรีวิสุทธิ์ และวิบูลย์ ไตวณะบุตร, หน้า ๖.

Ber nard: การบริหาร หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลทำร่วมกันกำหนด โดยใช้กระบวนการอย่างมีระบบและใช้ทรัพยากรตลอดจนเทคนิคต่าง ๆ อย่างเหมาะสม^{๑๘}

การบริหารศึกษา หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลหลายคนร่วมกันดำเนินการ เพื่อพัฒนาสมาชิกของสังคมทุก ๆ ด้าน นับตั้งแต่ บุคลิกภาพ ความรู้ ความสามารถ เจตคติ พฤติกรรม คุณธรรม เพื่อให้มีค่านิยมตรงกันกับความต้องการของสังคม โดยกระบวนการต่าง ๆ อย่างเหมาะสมเพื่อให้บุคคลพัฒนาตรงตามเป้าหมายของสังคมที่ตนดำรงชีวิตอยู่

สถาบันศึกษา หมายความว่า สถาบันพัฒนาเด็กปฐมวัย โรงเรียน ศูนย์การศึกษาพิเศษ ศูนย์การศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย ศูนย์การเรียนวิทยาลัย วิทยาลัยชุมชน สถาบันหรือสถานศึกษาที่เรียกชื่ออย่างอื่นของรัฐบาลที่มีอำนาจหน้าที่หรือมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติตามประกาศกระทรวง^{๑๙}

การบริหารโรงเรียน เป็นภารกิจหลักของผู้บริหารที่ต้องกำหนดตามแบบแผน วิธีการ และขั้นตอนต่าง ๆ ในการปฏิบัติไว้อย่างเป็นระบบ เพราะตัวระบบการบริหารไม่ดีจะกระทบกระเทือนต่อส่วนอื่น ๆ ของหน่วยงาน นักบริหารที่ดี จะต้องรู้จักเลือกวิธีการบริหารงานที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เพื่อจะทำให้งานบรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้ การบริการนั้น ๆ จะต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ เพราะว่าการดำเนินงานต่าง ๆ มิใช่เพียงกิจกรรมที่ผู้บริหารกระทำเพียงลำพังคนเดียว แต่ยังมีผู้ร่วมงานอีกหลายคนที่มีเพื่อนทำให้งานประสบผลสำเร็จ ผู้บริหารที่ดีควรนำเอาเทคนิค และกระบวนการบริหารมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพ และบรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา ได้มีนักวิชาการหลายท่านให้ความหมายการบริหารไว้ลักษณะคล้ายคลึงกัน ดังนี้

การบริหารโรงเรียน หมายถึง การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สำคัญและจำเป็นสำหรับทุกคน เพื่อปลูกฝังให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองที่ดี มีคุณธรรม มีความรู้และความสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขสมควรแก่สภาพของตน^{๒๐}

การดำเนินการทุกอย่างในโรงเรียน ตั้งแต่การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานบุคคล การบริหารงบประมาณ การบริหารงานทั่วไป และงานด้านประชาสัมพันธ์ชุมชน^{๒๑} โดยผู้บริหารและสมาชิกองค์กร

^{๑๘} Ber nard: อ้างใน ภาวิดา ธาราศรีวิสุทธิ และวิบูลย์ ไทวณะบุตร, หน้า ๖.

^{๑๙} พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา, ๒๕๕๗, หน้า ๒๓.

^{๒๐} ปิยาพร วงศ์อนุตตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดี, ๒๕๕๔), หน้า ๘.

^{๒๑} กิตติมา ปรีชาติลก, การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: อักษรการพิมพ์, ๒๕๕๔), หน้า ๑๓.

เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพด้วยการใช้ทรัพยากรและเทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์สูงสุด^{๒๒} โดยนำหลักการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สำคัญ ๔ ด้าน คือ

๑. ด้านบุคลากร (Man)
๒. ด้านงบประมาณ (Money)
๓. ด้านการบริหารจัดการ (Management)
๔. ด้านวัสดุอุปกรณ์ (Material)

และกระบวนการบริหารโรงเรียน ประกอบด้วย ๕ ขั้นตอน คือ

๑. การวางแผน (Planning)
๒. การจัดสรรทรัพยากร (Allocating)
๓. การกระตุ้น (Stimulating)
๔. การประสาน (Coordinating)
๕. การวัดผลประเมินผล (Emanating)

และการร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งด้านคุณภาพ ความรู้ ความสามารถพฤติกรรม และคุณธรรม ตลอดจนคำนึงถึงความต้องการของสังคม สามารถเป็นสมาชิกที่ดี และมีประสิทธิภาพของสังคม ให้ใช้กระบวนการและทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งที่เป็นระเบียบและไม่เป็นระเบียบ^{๒๓} และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กล่าวว่า กระบวนการบริหารสถานศึกษา เป็นกระบวนการครบวงจร (P-D-C-A) ซึ่งประกอบไปด้วย การร่วมกันวางแผน (Plan) การปฏิบัติตามแผน (Do) ร่วมกันตรวจสอบ (Emeka) และร่วมกันปรับปรุง (Action) โดยต้องมีการควบคุมคุณภาพและตรวจสอบคุณภาพด้วย^{๒๔} ก็อาจมีผลกระทบกระเทือนส่วนอื่น ๆ ได้ ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาต้องยึดมั่นในกระบวนการบริหารซึ่งนักการศึกษาให้แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการบริหารสถานศึกษาไว้ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานแห่งชาติ ได้กล่าวถึง กระบวนการบริหารสถานศึกษาเป็นระบบครบวงจร (P-D-C-A) ซึ่งประกอบไปด้วยร่วมกันวางแผน (Do) ร่วมกันปรับปรุง (Action) และร่วมกันปรับปรุง (Action) โดยจะต้องมีการควบคุมคุณภาพและตรวจสอบคุณภาพด้วย^{๒๕}

^{๒๒} จันทราณี สงวนนาม, ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: บุคพ็อยท์, ๒๕๕๔), หน้า ๑๑.

^{๒๓} อมรชัย ตันติเมธ, การบริหารสถานศึกษาปฐมวัย, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๕๔), หน้า ๑๐.

^{๒๔} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, แนวทางประกันคุณภาพการศึกษา: เพื่อความพร้อมรับการประเมินภายนอก, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดี, ๒๕๕๔), หน้า ๑๐.

^{๒๕} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานแห่งชาติ, แนวทางประกันคุณภาพการศึกษา: เพื่อความพร้อมรับการประเมินภายนอก, หน้า ๓๐.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) กล่าวถึง การบริหารการศึกษาว่า การบริหารคือศิลปะ ของการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น นักบริหารมีหน้าที่วางแผน จัดองค์กรอำนวยความสะดวกและ ควบคุมทรัพยากรบุคคล และทรัพยากรอื่น ๆ ให้ดำเนินการไปตามทิศทางเดียวกัน เพื่อบรรลุเป้าหมาย ที่วางไว้ ได้กำหนดหน้าที่ของผู้บริหารไว้ ๕ ประการ คือ ^{๒๖}

P คือ Planning หมายถึง การวางแผน เป็นการกำหนดแนวทางดำเนินงานในปัจจุบัน เพื่อความ สำเร็จที่จะตามมาในอนาคต ผู้บริหารที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์เพื่อกำหนดทิศทางขององค์กร

O คือ Organizing หมายถึง การจัดองค์กร เป็นการกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิก และสายบังคับบัญชาภายในองค์กร มีการแบ่งงานกันทำและการกระจายอำนาจ

S คือ Staffing หมายถึง งานบุคลากร เป็นการสรรหาบุคลากรใหม่ การพัฒนาบุคลากรและ การใช้คนให้เหมาะสมกับงาน

D คือ Directing หมายถึง การอำนวยการ เป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการดำเนินการตามแผน ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และมีภาวะผู้นำ

C คือ Controlling หมายถึง การกำกับดูแล เป็นการควบคุมคุณภาพของการปฏิบัติงานภายใน องค์กรรวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาภายในองค์กร

เสนาะ ตีเยาวว์ กล่าวถึง กระบวนการบริหาร คือ (Management proper) เป็นสิ่งที่ระบุให้รู้ว่า กรอบการทำงานของการบริหารมีอะไร หรือ ผู้บริหารต้องทำตามหน้าที่อะไร ในการบริหาร การเรียนรู้ และเข้าใจเรื่องการบริหารองค์กรมีแนวทางการเรียนรู้หลายแนวทาง แต่แนวทางการศึกษา หน้าที่ การบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ทำให้เข้าใจได้ง่าย เพราะมีขั้นตอนที่เป็นเหตุและผลเป็นขั้นตอน ตามลำดับ ก่อนหลังของการบริหารโดยแบ่งหน้าที่ไว้ ๔ ประการ ^{๒๗} คือ

๑. การวางแผน (Planning) หมายถึง กระบวนการในการกำหนดเป้าหมาย แผนงาน และ ตัดสินใจหาวิธีการที่ดีที่สุดที่ทำให้เป้าหมายนั้นบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย หน้าที่ในการวางแผน ต้องระบุผลงานที่ต้องการ และแนวทางที่จะทำให้ผลงานนั้น การวางแผนเป็นการตัดสินใจ ในปัจจุบัน ที่เลือกวิธีการกระทำเพื่อให้ได้ผลตามต้องการในอนาคต ส่วนปัจจัยที่ทำให้ได้ตามเป้าหมายมาน้อย เพียงใดขึ้นอยู่กับสถานการณ์อันเกิดขึ้นในอนาคต

^{๒๖} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ- ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๓๔-๓๕.

^{๒๗} เสนาะ ตีเยาวว์, **หลักการบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๖), หน้า ๑๓.

๒. การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึง กระบวนการในการจัดตั้งและจัดวางทรัพยากรบุคคล และทรัพยากรที่ไม่ใช่บุคคล โดยวางแผนให้สามารถบรรลุผลสำเร็จขององค์การหรือกลุ่มคน ดำเนินการให้เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ การจัดการองค์การจึงเกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมกับทรัพยากรซึ่งเท่ากับเป็นการวางแผนให้เกิดขึ้นจริง โดยกำหนดงานการมอบหมายงานให้คน และการสนับสนุนบุคคลเหล่านั้น ทางด้านทรัพยากรและเทคโนโลยี

๓. การนำและสั่งการ (Leading and Directing) หมายถึง กระบวนการของการมีอิทธิพลเหนือบุคคลอื่นในการที่จะให้บุคคลอื่นมีพฤติกรรมในการทำงานที่ต้องการ และทำให้บรรลุเป้าหมายขององค์การตามแผนที่กำหนดไว้ และเกี่ยวกับกระบวนการที่ทำให้คนทำงานร่วมกันจนสำเร็จผลตามเป้าหมายขององค์กร กระบวนการนี้จะสร้างคนให้เกิดความผูกพันในงาน ส่งเสริมให้คนเต็มใจที่จะทำงาน และกระตุ้นคนทุ่มเท และอุทิศตนเองให้กับงานจนได้ผลงานตามต้องการ

๔. การควบคุม (Controlling) หมายถึง กระบวนการในการกำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์การให้เป็นไปตามเป้าหมายหรือมาตรฐานแก้ไขให้ได้ตามเป้าหมาย การควบคุมนี้จะทำให้ ผู้บริหารรับผลดีชอบในการติดตามความก้าวหน้าในงาน กำกับดูแล การทำงานของผู้ปฏิบัติงาน ตลอดจนติดต่อสื่อสารกับผู้ปฏิบัติงานดังกล่าวการทำงานนั้น

Lither Gulick and Lyndall Unlike นักทฤษฎีการบริหารองค์กรผู้ที่ได้ร่วมเอาความคิดของฟาโยล์ มาประยุกต์ใช้ในการบริหารราชการได้ขยายส่วนสำคัญพื้นฐานที่เรียกว่า The Element of Management ๕ ประการ ของฟาโยล์มาใช้ในการจัดองค์การทางราชการโดยขยายกิจกรรมทางการบริหารออกเป็น ๗ ประการ^{๒๘}

๑. การวางแผน (Planning) หมายถึง การกำหนดเป้าหมายขององค์กรว่า ต้องทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์อะไร และจะดำเนินการอย่างไร เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

๒. การจัดองค์การ (Organization) หมายถึง การจัดตั้งโครงสร้างองค์กรให้ชัดเจน กำหนดอำนาจหน้าที่รับผิดชอบอย่างเป็นทางการภายในองค์กร เพื่อประสานงานหน่วยงานให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๓. การจัดกำลังคน (Staffing) หมายถึง ฝ่ายบริหารต้องตัดสินใจอยู่ตลอดเวลาว่าจะดูแลควบคุมจัดสรรคนอย่างไรให้เหมาะสมกับงาน และทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๔. การอำนวยการ (Directing) หมายถึง การตัดสินใจและสั่งการ การควบคุมงาน การติดตามผลนิเทศก์งาน และศิลปะในการบริหารงาน

^{๒๘} Lither Gulick and Lyndall Unlike, อังโน จันทรานี สงวนนาม, ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๒๕-๓๖.

๕. การประสานงาน (Coordinating) หมายถึง การร่วมมือประสานงาน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย และราบรื่น คือหัวใจของการบริหาร

๖. การรายงาน (Reporting) หมายถึง การรายงานความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ในองค์กรให้ทุกฝ่ายทราบ รวมถึงงานประชาสัมพันธ์ (Public Relation) ด้วย

๗. การงบประมาณ (Budgeting) หมายถึง งบประมาณในรูปของการวางแผนและการควบคุมด้านการเงินการบัญชี

กิจกรรมทั้ง ๗ ประการนี้ รวมเรียกว่า POSDCORB ใช้เพื่อสร้างกลไกและโครงสร้างให้กับองค์กร จัดเตรียมบุคลากรที่มีความชำนาญต่างกันให้อยู่ในแผนกที่เหมาะสมกับองค์กร บุคลากรรู้หน้าที่และผู้บริหารสามารถบริหารสั่งการได้อย่างมีประสิทธิภาพ กำหนดแผนวางกรอบการทำงานให้องค์กรใช้เป็นแนวทางในการบริหาร ส่งเสริมการปฏิบัติงานที่สอดคล้องกันภายในองค์กรทางการศึกษาได้นำแนวทางการความคิดริเริ่มมาใช้อย่างแพร่หลาย

หลักการบริหารโรงเรียน

การบริหารโรงเรียนจะเกิดประสิทธิภาพและบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ ผู้บริหารเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การบริหารโรงเรียนมีประสิทธิภาพตามที่วางแผนไว้ เพราะผู้บริหารเป็นผู้รับผิดชอบในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามเป้าหมายของการบริหารสถานศึกษา โดยผู้มีให้แนวคิดเกี่ยวกับหลักการบริหารโรงเรียนไว้ดังนี้

สัมมนา ธนินิธย์ กล่าวว่า หลักการบริหารการศึกษา ประกอบด้วย ๖ ประการ^{๒๙}ได้แก่

๑. การวางเป้าหมายและวัตถุประสงค์ชัดเจน
๒. การวางแผนและเทคนิคในการบริหารงาน
๓. การจัดโครงสร้างและวางระบบงาน
๔. การใช้ทรัพยากรและค่าใช้จ่ายที่คุ้มค่า
๕. การใช้อำนาจในการสั่งการและควบคุม
๖. การประเมินผลเพื่อปรับปรุงงาน

ชาญชัย อาจินสมาจาร กล่าวถึง หลักการบริหารสถานการศึกษา ไว้ ๓ ประการ^{๓๐}

^{๒๙} สัมมนา ธนินิธย์, หลักทฤษฎีและปฏิบัติการบริหารการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดี, ๒๕๕๖), หน้า ๙๔.

^{๓๐} ชาญชัย อาจินสมาจาร, หลักการบริหารสถานการศึกษาและการจัดการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๗), หน้า ๔๔-๔๕.

๑. การตั้งวัตถุประสงค์ (Purporting) ในการกำหนดทิศทางในการทำงาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

๒. การวางแผน (Planning) การวางแผนเป็นการเลือกแนวทางในการปฏิบัติงานจากแนวทางหลาย ๆ แนวทางการวางแผนมีประโยชน์ เพราะเป็นการกำหนดสิ่งที่ต้องการทำให้สำเร็จ การวางแผนช่วยประหยัดเวลาและเงินเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๓. การจัดองค์กร (Organizing) การจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างส่วนงานต่าง ๆ และบุคคลในองค์กร โดยกำหนดภารกิจ อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบให้ชัดเจน เพื่อให้การดำเนินงานตามภารกิจขององค์การบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การมอบหมายงาน และหน้าที่รับผิดชอบ การประสานงาน และการประสานงานกิจกรรมของทุกคน เครื่องมือที่จะทำให้บรรลุจุดมุ่งหมาย

ปราชญา กล้าผจญ และ สมศักดิ์ คงเที่ยง กล่าวถึง หลักการบริหารสถานศึกษา ไว้ว่า มี ๙ ประการ^{๑๑}

๑. ความเข้าใจในการดำเนินนโยบายปฏิบัติการ (Polity)
๒. การใช้อำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติงาน (Authority)
๓. ความสามารถในการคาดคะเนและจัดทำแผนงาน (Planning)
๔. ความสามารถในการปรับโครงสร้างและระบบงาน (Organizing)
๕. ความสามารถในการจัดบุคลากรในหน่วยงาน (Staffing)
๖. ความสามารถในการดำเนินการบริการการเป็นผู้นำ (Directing)
๗. การร่วมมือประสานประชาสัมพันธ์ (Coordinating)
๘. ความสามารถในการทำรายงานประเมินผลการปฏิบัติงาน (Reporting)
๙. ความสามารถในการควบคุมทรัพยากร ค่าใช้จ่ายในการบริหารงาน (Budgeting)

ขอบข่ายการบริหารโรงเรียน

การบริหารงานของสถานศึกษาที่มีโครงสร้างการบริหารงานตามกฎหมายที่มีขอบข่ายภารกิจที่กำหนด ซึ่งการแบ่งส่วนราชการภายในสถานศึกษาเป็นไปตามกฎกระทรวงและระเบียบที่คณะกรรมการ เขตพื้นที่การศึกษากำหนด ซึ่งจะแบ่งส่วนราชการเป็นกลุ่ม หรือฝ่าย หรืองาน ตลอดจนกำหนด อำนาจหน้าที่ของแต่ละส่วนราชการ ซึ่งจะต้องครอบคลุมขอบข่ายและภารกิจของสถานศึกษา

^{๑๑} ปราชญา กล้าผจญ และ สมศักดิ์ คงเที่ยง, **หลักและทฤษฎีการบริหารสถานศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๗), หน้า ๒๑-๒๒.

ที่กระทรวงศึกษาธิการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ซึ่งขอบข่ายในการบริหารสถานศึกษาแบ่งเป็น ๔ ด้าน คือ^{๓๒}

๑. การบริหารวิชาการ

- ๑.๑ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
- ๑.๒ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
- ๑.๓ การวัดประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน
- ๑.๔ การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
- ๑.๕ การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา
- ๑.๖ การพัฒนาแหล่งเรียนรู้
- ๑.๗ การนิเทศการศึกษา
- ๑.๘ การแนะแนวการศึกษา
- ๑.๙ การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
- ๑.๑๐ การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน
- ๑.๑๑ การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น
- ๑.๑๒ การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

๒. การบริหารงบประมาณ

- ๒.๑ การจัดทำและเสนอของงบประมาณ
- ๒.๒ การจัดสรรงบประมาณ
- ๒.๓ การตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการใช้เงินและผลการดำเนินงาน
- ๒.๔ การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา
- ๒.๕ การบริหารการเงิน
- ๒.๖ การบริหารบัญชี
- ๒.๗ การบริหารพัสดุและสินทรัพย์

๓. การบริหารงานบุคคล

- ๓.๑ การวางแผนอัตรากำลังและการกำหนดตำแหน่ง
- ๓.๒ การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง

^{๓๒} กระทรวงศึกษาธิการ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การรับส่งสินค้าและวัสดุครุภัณฑ์, ๒๕๕๖), หน้า ๒๑-๒๒.

๓.๓ การส่งเสริมประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ

๓.๔ วินัยและการรักษาวินัย

๓.๕ การออกจากราชการ

๔. การบริหารทั่วไป

๔.๑ การดำเนินงานธุรการ

๔.๒ งานเลขานุการคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

๔.๓ งานพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ

๔.๔ การประสานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา

๔.๕ การจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร

๔.๖ งานเทคโนโลยีสารสนเทศ

๔.๗ การส่งเสริมสนับสนุนด้านวิชาการงบประมาณบุคลากรและบริหารทั่วไป

๔.๘ การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม

๔.๙ การจัดทำสำมะโนผู้เรียน

๔.๑๐ การรับนักเรียน

๔.๑๑ การส่งเสริมและประสานงานการศึกษาในระบบอกระบบและตามอัธยาศัย

๔.๑๒ การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา

๔.๑๓ งานส่งเสริมกิจการนักเรียน

๔.๑๔ การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา

๔.๑๕ การส่งเสริมสนับสนุนและประสานงานการศึกษาของบุคคล ชุมชนองค์กร หน่วยงาน และสถาบัน สังคมอื่นที่จัดการศึกษา

๔.๑๖ งานประสานราชการกับเขตพื้นที่และหน่วยงานอื่น

๔.๑๗ การจัดระบบการควบคุมภายในหน่วยงาน

๔.๑๘ งานบริการสาธารณะ

สรุป

ตามเหตุผลดังกล่าวมาแล้ว การบริหารเป็นกระบวนการทำงานกับคนและโดยคน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร หรือการดำเนินการตามลำดับขั้นตอน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยมักจะดำเนินการตามคำสั่งของผู้บริหารสูงสุดขององค์กร ซึ่งเป็นผู้บริหารมีหน้าที่บริหารเพื่อเกิดความคล่องตัวในองค์กร การบริหารโรงเรียน เป็นกระบวนการบริหารการศึกษาของโรงเรียน หรือโรงเรียนที่ผู้บริหารดำเนินกิจกรรม หรือใช้กระบวนการต่าง ๆ โดยความร่วมมือของผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

กระบวนการบริหารโรงเรียนเป็นกระบวนการครบวงจรโดยต้องมีการควบคุมคุณภาพและการตรวจสอบคุณภาพด้วย มีกระบวนการร่วมกันวางแผนบริหาร การร่วมมือปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ร่วมกันปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นเพื่อการวางแผนการบริหารต่อไป ขอบข่ายของการบริหารโรงเรียนเป็นสิ่งที่สำคัญที่ผู้บริหารโรงเรียนต้องทำความเข้าใจการบริหารทั้ง ๔ กลุ่ม แล้วนำสู่กระบวนการของการบริหารโดยกำหนดไว้ ๔ ด้าน ได้แก่ (๑) ด้านวิชาการ (๒) ด้านงบประมาณ (๓) ด้านงานบุคคล (๔) การบริหารงานทั่วไป

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๕. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การรับส่งสินค้าและวัสดุครุภัณฑ์, ๒๕๕๖.
- กองพุทธศาสนาสถาน กรมการศาสนา. วัดพัฒนาตัวอย่าง. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๔.
- กิตติมา ปรีชาติลก. การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: อักษรการพิมพ์, ๒๕๕๔.
- จันทร์ธานี สงวนนาม. ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร: บุคพ็อยท์, ๒๕๕๔.
- จันทร์ธานี สงวนนาม. ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: บุคพ็อย, ๒๕๕๔.
- เจริญผล สุวรรณโชติ. ทฤษฎีการบริหาร.พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: ทิชซิงเอ็ท, ๒๕๕๔.
- ชาญชัย อาจิมสมาจาร. การบริหารการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๑.
- _____. หลักการบริหารสถานการศึกษาและการจัดการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๗.
- ปรัชญา กล้าผจญ และ สมศักดิ์ คงเที่ยง. หลักและทฤษฎีการบริหารสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๗.
- ปิยาพร วงศ์อนุตตรโรจน์. การบริหารงานวิชาการ. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดี, ๒๕๕๔.
- พนัส หันนคินทร์. หลักการบริหารโรงเรียน. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิช, ๒๕๕๔.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). พุทธวิธีบริหาร. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.
- _____. พุทธวิธีบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.

พระมหาสมพงษ์ สมจิตโต (แช่ลิ้ม). “สภาพปัญหาทางการบริหารโรงเรียนสหศึกษาบาลี องค์พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระสุวรรณเมธาภรณ์, ผศ. รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๓.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๔**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๖.

วิโรจน์ สารรัตน์. **การบริหารหลักทฤษฎีและประเด็นทางการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: ทิพย์วิสุทธิ์, ๒๕๕๔.

ศรีวิสุทธิ์ และวิบูลย์ ไทวงษ์บุตร. **หลักและทฤษฎีบริหารการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๖.

สมคิด บางโพ. **หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: สถาบันราชภัฏพระนคร, ๒๕๕๔.

สมพงษ์ เกษมสิน. **หลักการบริหารการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. ธนบุรี: พัฒนาการพิมพ์, ๒๕๕๑.

สัมพันธ์ รณธัย. **หลักทฤษฎีและปฏิบัติการบริหารการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดี, ๒๕๔๖.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. **แนวทางประกันคุณภาพการศึกษา:เพื่อความพร้อมรับบริการประเมินภายนอก**. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดี, ๒๕๕๔.

เสนาะ ตีเยาว์. **หลักการบริหาร**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๖.

เสนาะ ตีเยาว์. **หลักการบริหาร**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๔.

หวน พินพันธุ์. **นักบริหารมืออาชีพ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๗.

อมรชัย ตันติเมธ. **การบริหารสถานศึกษาปฐมวัย**. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๕๔.

Baard Crofter. *A New pervading of leader tip. An Injury into Transactional leadership.* (Mahwah, NJ: Lawrence Earlean), 1993.